

דקדוקי מילים וטעמים והדרכה לקורא במטות מסעי, בהפטרה ובראשון של דברים

ל ג אֹ-הַשֶּׁבַע: במלעיל. לְאָסֶר: אל"ף בשוא נח, לא בשווא נע ולא בחטף
ל ה בָּל-נִדְרֵיהֶּ: ישנם קוראים 'המקפידים' לבטא יו"ד אחר הר"ש, מנהג פסול מיסודו שאין לו
על מה להישען. נכון הדבר גם לגבי וְאֶסְרֶיהָ
ל ו שָׁמְעוּ השי"ן בקמץ קטן. וְה': אין להשמיע את האל"ף של תחילת שם ה', לקרא כאילו כתוב
'ודוני'. יִסְלַח-לָהּ: געיה ביו"ד, עם זאת הסמ"ך בשוא נח
ל י וְנִדְרֶ: הנר"ן בצירי וכן בהמשך בפסוק יד
ל י ג וְלֹאֶסֶר: הלמ"ד בשווא נח
ל י ד לְעֵנַת: הנר"ן בדגש חזק, לשון ענוי הנפש
לא ג וַיְהִי: וא"ו החיבור בשווא נע
לא ו וְכִלֵּי הַקֹּדֶשׁ: כך היא ההטעמה הנכונה, בקורן ודפוסים אחרים מוטעם בטעות מונח זקף
קטון דבר המשנה את משמעות הכתוב
לא ח עַל-חֲלִילֵיהֶם: החי"ת בפתח וללא געיה והלמ"ד הראשונה, על אף הקושי, בשווא נח¹
לא יב אֶל-עֲרֵבָת: געיה בעי"ן ועם זאת, הר"ש בשווא נח
לא יג עליית שני (מחוברים)
לא יד מִצָּבָא: דגש חזק בצד"י והשווא הוא נע, אחרת עלול להישמע 'מצווה'
לא טו הַחֲיִיתָם: החי"ת בחירק חסר ואחריה יו"ד בחירק מלא
לא טז לְמִסֵּר-מֵעַל: הסמ"ך בקמץ חטוף
לא יט בְּחָלָל: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע
לא כג וְכֹל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בָאֵשׁ תִּעֲבִירוּ בְּמִים: יש להאיץ מעט את קריאת
תיבת בָּאֵשׁ להסמיכה לתיבה הקודמת שהרי הטפחא הוא המפסיק העיקרי ולא התביר: וְכֹל
אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בָאֵשׁ - תִּעֲבִירוּ בְּמִים
לא כז תִּפְשִׁי: הפ"א בשווא נע
לא כח וְהִרְמֹתָ מִכֶּסֶׁ: במלרע, אין טעם נסוג אחר
לא לב בְּזֶזֶן: זי"ן ראשונה בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים, כן הדבר גם בהמשך
בפס' כג
לא מט עֲבָדֶיךָ נִשְׂאוּ: כך היא ההטעמה ולא במונח-זקף כקורן ודומיו
לב א עליית שלישי
לעזר: העי"ן בשווא נח וכן בפס' ג וַיַּעֲזֵר
לב ג² וּשְׁבָם: שי"ן שמאלית
לב ו תִּשְׁבוּ פָה: טעם נסוג אחר לתיו

¹ למי שמתקשה, אפשר לקרוא בדומה ללמ"ד בדגש חזק

² פסוק זה אינו מתורגם ע"י אונקלוס בתרגומים המדויקים. התרגום המופיע בדפוסים הוא תרגום אחר

לב ח בְּשִׁלְחֵי: השי"ן בקמץ קטן
 לב יא לֹא-מִלְאָו: הלמ"ד ללא דגש ובשוא נח וכן בפסוק הבא
 לב יג הָרַע: רי"ש בפתח
 לב יט בָּאָה: הטעם בבלי"ת מלעיל, הקורא מלרע הופך ללשון בינוני (הווה)
 לב כ עליית רביעי
 אִם-תִּחְלָצוּ: מרכא בחי"ת כטעם משנה, כך הוא במדויקים
 לב כד לְצַנְאֲכֶם: הנ"ן בפתח והאל"ף חטופה
 לב כה עֲבַדְיָ יַעֲשׂוּ: אין כאן דין אתי מרחיק ועל כן היר"ד ללא דגש, כך לפי ברויאר והמדויקים
 לב כו יְהִיו-שָׁם: געיה ביר"ד
 לב כז וְעַבְדֵי יַעֲבְדוּ: אין כאן דין אתי מרחיק ועל כן היר"ד ללא דגש, כך הדבר לפי ברויאר והמדויקים³
 לב לה וַיִּגְבְּהָה: היר"ד בקמץ קטן
 לב לח וְאֵת-שְׂבָמָה: שי"ן שמאלית
 לב לט וַיִּזְרַשׂ אֶת-הָאֲמָרִי אֲשֶׁר-בָּהּ: טעם טפחא בתיבה וַיִּזְרַשׂ
 לב מב לָהּ: ללא מפיק
 לג ג מְרַעְמָסֶס: העי"ן בשווא נח והמ"ם אחריה בשווא נע⁴
 לג ד וַיִּבְאֵלְהֵיָם: האל"ף כלל אינה נשמעת
 לג ט שְׁתִּים עֲשָׂרָה: לפי ברויאר כך צריכה להיות ההטעמה⁵
 לג יד וְלֹא-הָיָה שָׁם: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה
 לג יט מִרְתַּמָּה: המ"ם בצירי ולא בחירק מפני הרי"ש הבאה אחריה, כלל זה יפה גם בהמשך
 לג כב בְּקִהְלֹתָהּ: הקו"ף בשווא נח, לעומת זאת בפס' הבא מְקִהְלֹתָהּ הקו"ף בדגש חזק ובשווא נע
 לג כט בְּחִשְׁמָנָה: במלרע
 לג לד בְּעֵבְרָנָה: במלרע
 לג מא בְּצִלְמָנָה: מלרע
 לג מה בְּדִבְיָן גָּד: בְּדִבְיָן מלרע, אין טעם נסוג אחור וכן בפסוק הבא
 לג מז דְּבִלְתִּימָה: היר"ד בשווא נח על אף שהיא באה אחרי תנועה גדולה⁶
 לג מט הַיְשָׁמַת: היר"ד בשווא נח
 לג נ עליית חמישי
 לג נב כָּל-מִשְׁכֵּיתָם: שי"ן שמאלית

³ הדגש במקרה של אתי מרחיק יבוא רק בהברה מוטעמת, דהיינו, כאשר המילה השנייה מוטעמת בהברתה הראשונה. אות בראש המילה בגעיה אינה נחשבת מוטעמת.

⁴ יתכן שינוי משמעות אם יקרא עי"ן פתוחה

⁵ תורה קדומה בחלק הדקדוק, בשם מהר"ב (רבי יחיא בשירי): 'ספרים אחרים באזלא גרש'. יש בהבדל זה כדי ללמד על טיבו של השווא הבא בראש תיבת שתי-שתיים. הערה: טיבו של השוא הוא במחלוקת מדקדקים ראשונים. ספק אם מן התבונה להכריע כך במחלוקת, או לאמר שבחלק מהפסוקים שי"ן של שתיים בשוא נע, ובחלקם – בשוא נח.

⁶ כך הדבר כאשר התנועה הגדולה באה בהברה מוטעמת.

לג נג וַיִּשְׁבַּתֶּם-בָּהּ: געיה בוא"ו
 לג נד אֲשֶׁר-יֵצֵא לוֹ: טעם נסוג אחור ליו"ד
 לג נה לְשִׁימָה: ש"י"ן שמאלית. וְצָרְרוּ: רי"ש ראשונה בשווא נע ולא בחטף
 לד ב אֶל-הָאָרֶץ כְּנַעַן: תיבת הָאָרֶץ בה"א הידיעה
 לד ד וְעֵבֶר צְנָה: טעם נסוג אחור לעי"ן
 לד ה נַחֲלָה: במלעיל
 לד ו זָה-יְהִיָּה: היו"ד אינה דגושה, כן הדבר בשני הפסוקים הבאים
 לד י שְׁפָמָה: ש"י"ן ימנית!
 לד יא וַיֵּרֶד הַגְּבֹל: השני בפסוק, בזקף קטן ולא ברביע
 לד יד הָרְאוּבֵנִי: האל"ף כלל אינה נשמעת, כאילו כתוב 'הרוֹבְנִי'⁷
 לד טז עליית ששי
 לד כ וּלְמַטֵּה בְנֵי שְׁמֵעוֹן: מונח זקף קטן במדויקים⁸
 לד כב בֶּן-יִגְלִי: היו"ד בקמץ קטן
 לד כח כַּדְּהָאֵל: הה"א בשווא נח, יש לקרוא כאילו יש בה מפיך. להבדיל מ"פְּדָה־צוּר" שהה"א נחה ואינה נשמעת
 לה ב לְעֵרִים: העמדה קלה בלמ"ד להדגשת הסגול המורה על מיודע
 לה ד וּמִגְרָשִׁי: הרי"ש בשווא נע, אין לחוש לאותם דפוסים אשר ניקדוה בחטף
 לה ה אֲלֵפִים בְּאֶמְהָ: טעמים נדירים⁹
 לה ז וּשְׁמֹנֶה: במלרע
 לה ט עליית שביעי
 לה יב עֲמֻדוֹ: העי"ן בקמץ קטן
 לה טז רֵצֶחַ הָוָא: געיה בחי"ת, כך הדבר לפי ברויאר, תוכנת הכתר וכן בתורה קדומה¹⁰
 לה כ יְהִדְפְּנוּ: הה"א בשווא נח והדל"ת בדגש קל ובחטף קמץ. בְּצִדְיָה: הדל"ת בחירק חסר והיו"ד אחריה בדגש חזק וקמוצה, אין לקרוא 'בצדיאָה'
 לה כה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: טעם נסוג אחור ליו"ד. וְאַחֲרֵי מוֹת: ואחרי במרכא ולא במקף
 לה לג שִׁפְכוּ: השי"ן בחולם לא בקמץ חטוף, לכן הפ"ה בשווא נע
 לו ב אֶת-אֲדֹנָי צְוָה ה'..... וְאֲדֹנָי צְוָה בָּהּ: בראשון הצד"י בחירק ובשני – בקיבוץ
 לו ט מִמַּטֵּה לְמַטֵּה: בשתי המילים הטי"ת בסגול

⁷ בכתר ארם צובא יש סימן רפי על האלף להראות שהיא אינה נהגית.

⁸ לא מרכא טיפחא אתנח (היידנהיים וקורן)

⁹ גם הניגון שלהם אינו ידוע להרבה. בכתבי היד הסימן של קרני פרה (או פזר גדול) הוא כצורת V מעל האות, משום מה המדפיסים סימנו שתי תלישות. גם סימן זה לתלישא הוא המצאת המדפיסים, בכתבי היד תלישא קטנה היא עיגול מעל האות האחרונה, וגדולה – מעל הראשונה. בספר אם למקרא של ר' שריה דבליצקי ז"ל כתב: "והניגון הוא כמו פזר ותלישא גדולה ותלישא קטנה. מנחת כליל".

¹⁰ בחלק הדקדוק מסביר: 'כל רצח הוא' שבא כאן בענין, יש לקרות תיבת רצח בינוני, לא לעיל ולא לרע' (הכוונה לא מלעיל ולא מלרע). א"ה: אחרי המחילה לא ניתן ליאמר כלל. כל המהות של פתח גנובה היא הוספת פתח במקום שוא נח הברה סגורה בסוף המילה. כלומר "רוצח" על משקל "פּוֹתֵב", המילה היא מלרע אלא שלנוחות הקריאה הוסף פתח לפני הגרונית. דובר כבר בעבר, שכנראה עיקר סיבת המתג כאן, הוא כדי להפריד בין הח' והה' הבאות ממוצא אחד. מהרי"ץ לשיטתו בענין פשטא במילה כזו, אבל גם בזה דבריו אינם מובנים.

לו יא מפטיר

הפטרת מסעי, ירמיהו ב ד-כח, ג ד:

ב ה **מָה-מִצְאוּ**: דגש חזק במ"ם מדין דחיק. **וַיִּהְיֶה** לו: הה"א בשווא נח

ב ו **לֹא-עָבַר בָּהּ**: טעם נסוג אחר לעי"ן

ב ח **פָּשְׁעוּ בִּי**: טעם נסוג אחר לפ"א

ב ט **כְּתִיבִים**: הת"ו בחירק חסר והי"ד אחריה בחירק מלא ודגושה

ב יב **וְשִׁעְרוּ**: ש"ן שמאלית. **תִּרְבּוּ**: החי"ת בחטף קמץ והר"ש אחריה בשווא נח¹¹

ב טו **לְשֹׁמֵה**: המ"ם בדגש חזק ובמלרע, מלשון שממה

ב יז **תַעֲשֶׂה-לָךְ**: געיה בת"ו. **עֲזַבְדִּי**: העי"ן בקמץ קטן וכן הוא בהמשך יט

ב יט **פְּחָדְתִּי**: במלרע, יש לשים לב לא לשכל את תנועות החי"ת והדל"ת

ב כ **צִעָה**: יש ל

הקפיד על קריאת העי"ן, אחרת זה משנה את המשמעות

ב כא **שׁוֹרֵק**: ש"ן שמאלית. **נִהְפַכְתָּ**: הה"א בשווא נח והפ"א אחריה בדגש קל

ב כג **מְשַׁרְכֶת**: ש"ן שמאלית

ב כד **בְּחִדְשָׁה**: החי"ת בקמץ קטן. **יִמְצְאוּנָהּ**: הנ"ן בשווא נח והה"א בקמץ, יש לקרוא ימצאוּ-הָ

ב כז **אָבִי אֲתָה**: שתי המילים מלעיל, האל"ף של **אֲתָה** בפתח. **יִלְדְתָנוּ**: (לפי הקרי) הדל"ת בשווא נח, לא בחירק!

ראשון של דברים

א ד שני במנחת שבת

א ח שלישי במנחת שבת

הרב גור אריה צור נר"ץ יש לעיין מדוע נכתבה פרשת נדרים דוקא בסוף ארבעים שנה, בטרם כניסה לארץ, שהרי לכאורה היא פרשה בפני עצמה, ויכולה לכאורה להכתב בכל מקום, גם בתחילת ארבעים שנה. ולעומקו של מקרא יש לומר שפרשת נדרים היא כהכנה לתנאי בני ג' ובני ראובן, לזרזם לקיים לא יחל דברו שכן בתנאי בני ג' ובני ראובן כתיב **וְהֵיטָא מִפִּיכֶם תַעֲשׂוּ** (לב, כד), והוא אשר נאמר בפר' נדרים **הֵיטָא מִפִּי יַעֲשֶׂה**. ואשר על כן, נכתבה פרשה נדרים בראש פר' מטות, ונאמרה לראשי המטות תחילה, שיש בידם לצוות על בני ג' ובני ראובן לקיים תנאם, לעזרם ולזרזם ללכת חלוצים לפני המחנה. לכן נאמר **בֵּין אָב לְבָתוֹ. אָב יִרְמוֹז לְרֵאשֵׁי הַמְטוֹת** וכן נקראו בהמשך הפרשה (לב, כח) **רֵאשֵׁי אֲבוֹת הַמְטוֹת, בָּתוֹ תִּדְרֹשׁ הַמְטוֹת עִצְמוֹם**. ועוד יש לומר, דנסמכת פרשת מטות לפרשת פינחס שבסופה נאמר: **אֵלֶּה תַעֲשׂוּ** לה' **בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבִד מְנַדְרֵיכֶם** (כט, לט) ולכן ראוי לפרט בתחילת פרשת מטות דיני הנדרים.

¹¹ החי"ת מנוקדת בחטף קמץ בכמה ספרים, בהם כתר ארם צובא. אך אין חטף לפני שווא וגם לא שני חטפים בתחילת מילה. סימן החטף הוא להראות שהחי"ת בקמץ קטן והר"ש אחריה בשווא נח. כל הפסוק בלשון ציווי החל משמו שמים [בהפטרה יש לקרא בקמץ חטוף (קטן) ובשווא נח, אך במוסף (שבת ר"ח) תרבה עירנו בקמץ רחב ובשווא נח, והמשנה שם (במיוחד בהברה האשכנזית) משנה המשמעות באופן חמור!]

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רְאֵי הַמִּטּוֹת

יש ליתן את הדעת מדוע לא תִּקְרָא הפרשה ראשי המטות אלא מטות, והרי הנושא הוא ראשי המטות. אלא רמוז יש כאן שעל ידי היתר הנדרים של אלו שנדרו לא להיכנס לארץ בזמן תלאות המדבר, על ידי התרה זו מִטֵּים הַנּוֹדְרִים את עצמם ואת כל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לכף זכות. לכן נקראת הפרשה מטות על שם שנוטה כף הזכות של ישראל לטובה לפני הכנסם לקדושת ארץ ישראל. וכן, שכביכול מורה להם הקב"ה שהותרו כל נדריו על ידי משה רבנו לא להכניסם לארץ על מה שניסוהו במדבר, ולכן על ידי התרה זו הוא מְטָה אותם לכף זכות.

ועוד יש לומר שמזכיר לישראל הנסים הגלויים שנעשו במצרים על ידי מטות אהרון ומשה, וכאשר בלע מטה אהרון את מטותם של החרטומים, כן יבלעו מטות ישראל את מטות ל"א מלכים שבארץ ישראל. ואע"פ שארץ ישראל היא סוף הנסים הגלויים כפי שהיו במצרים ובמדבר, כן יעשה להם על ידי הנסים הנסתרים, אשר גם הם נגלים לעיני כל המבקש לראותם.

ועוד רמז להם אדון המעשים, שמעשיהם יקרבו, ועל פי מעשיהם הטובים בארץ יהיה הקב"ה מטה את בניו כלפי חסד וכפי שאמרו בית הלל וראש השנה יז. [וְרַב חֲסֵד (שמות לה, ו) - מְטָה כַלְפֵי חֶסֶד.]

ועוד על דרך הרמז, תרמוז הפרשה לדרשת ר' שמלאי במסכת נדה ל: שאין הולד יוצא מומעי אמו עד שמשביעין אותו וגו' ומה היא השבועה שמשביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע.

והמעבר מן המדבר לארץ כנען כמוהו כלידה, כאשר ארבעים שנה במדבר ירמוז לארבעים ימי יצירת הולד, ומלחמת סיחון ועוג הם כצירי לידה בתום תשעת ירחי לידה, ובצאתו מומעי אמו להיכנס לארץ החיים משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע. שארץ ישראל אינה סובלת עוברי עבירה.

וכנגד שבועה זו בפאתי ארץ ישראל נאמרה להם פרשת נדרים ובה הציווי לֹא יִחַל דְּבָרָו, וְהִיצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה.

ואשר על כן על דרך הדרש, נאמרה פרשת נדרים בפאתי ארץ ישראל ככתוב אֱלֹהֵי הַחֲקִים אֲשֶׁר עֲוָה ה' אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, אִישׁ זֶה הַקַּב"ה, אִשְׁתּוֹ הִיא כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל וְזֶה בְּכַלְלוֹת, וּבִפְרֻטוֹת בֵּין אָב לְבֵתוֹ. אב זה הקב"ה בתו היא נשמת כל יחיד ויחיד. בְּנִעֲרִיָּה בֵּית אֲבִיָּה ירמוז לפאתי ארץ ישראל לפני הכניסה לארץ, שכשם שהנעורים הם בפאתי החיים כן בְּנִעֲרִיָּה האמור כאן הוא בפאתי ארץ החיים, וזה שאמר בְּנִעֲרִיָּה בֵּית אֲבִיָּה, שכן תיקרא ארץ החיים בֵּית אֲבִיָּה שארץ החיים היא בית אבינו שבשמים שהתאוה לעשות מדורו בינינו כאן בארץ, בהשראת השכינה.

וזה שנאמר בפרשת נדרים לֹא יִחַל דְּבָרָו. שלא יחלל שבועתו שנשבע לפני צאתו לאויר העולם ובפאתי כניסו לארץ החיים. תהי צדיק ואל תהי רשע. ועוד ירמוז באומרו בֵּין אָב לְבֵתוֹ, לראשי המטות והמטות, שכן נקראו ראשי המטות אבות המטות.

ואשר על כן ירמוזו אֵלֶיךָ מְלֵיאָ לומר: אֱלֹהֵי חוֹקֵי הַנְּדָרִים אֲשֶׁר עֲוָה ה' אֶת מֹשֶׁה בֵּין הַקַּב"ה וְכְנִסַּת יִשְׂרָאֵל, בֵּין רְאֵי הַמִּטּוֹת וְהַמִּטּוֹת, בפאתי ארץ החיים היא ארץ ישראל מקום השראת השכינה, לא לחלל שבועתם טרם לידתם, וטרם כניסתם לארצם, תהי צדיק ואל תהי רשע.

ועל דרך הסוד, כמובא בזוה"ק (פינחס, רנ"ד ע"ב) שתקנו לומר תפילת פל נְדָרֵי בְּפִאתֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים הַקְּדוּשׁ לְהַתִּיר שְׁבוּעַת הַגְּלוּיוֹת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקַּב"ה עַל יִשְׂרָאֵל. וּבְגִין דָּא תְּקִינּוּ לְמִימְרֵי בֵּיהּ, כָּל נְדָרֵי וְאִיסּוּרֵי וְכוּ', כּוֹלְהוֹן יְהוֹן שְׁבִיתִין וְשְׁבִיקִין

לא שָׁרִירִין וְלֹא קִיִּימִין. וּבִגִּין דָּא נִדְר דִּיהוּהִי, וּגו' וּשְׁבוּעָה דַּאדְנִי, וּגו' דְּעֵבְדוּ עַל גְּלוּתָא דְּלְהוֹן, וּגו' יְהוֹן שְׁבִיקִין וּשְׁבִיתִין לֹא שְׁרִירִין וְלֹא קִיִּימִין וּגו' וּכְשֶׁם שְׂרָאשִׁי הָעַם וְהָעַם מִתִּירִים אֶת הַנְּדָרִים שְׁבִין אֲב וּבִתּוּ הֵם הַקִּבָּה וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, בַּפְּאֲתֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים הַקְּדוּשׁ, כֵּן רִאשֵׁי הַמִּטּוֹת מְצוּוּיִם עַל הַמִּטּוֹת, לְלַמּוֹד פְּרֻשַׁת נְדָרִים בַּפְּאֲתֵי הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, אֶרֶץ הַחַיִּים.

וְעַל דְּרַךְ הַצַּח, יֵאָמֵר בְּדֶרֶךְ שֶׁל אֵל תִּקְרִי. אֵל תִּקְרִי בְּנִעְרִיָּה אֵלֹא בְּשִׁעְרֵיהָ. כִּי הָאוֹת נ' תוֹרָה עַל שְׁעָרִים, כְּדַאמְרִינֵן נ' שְׁעָרֵי בֵּינָה, נ' שְׁעָרֵי קְדוּשָׁה וְכו'. וְיִהְיֶה בְּנִעְרֵי בֵּית אָבִיָּה כְּאִילוֹ כְּתוּב בְּשִׁעְרֵי בֵּית אָבִיָּה. הֵכִי נִמְי נִאמְרָה פְּרֻשַׁת נְדָרִים שֶׁל בְּנִעְרִיָּה בֵּית אָבִיָּה, בַּפְּאֲתֵי שְׁעָרֵיהָ שֶׁל בֵּית אָבִיָּה, הֵם פְּאֲתֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל טְרַם כְּנִיסַתָּם לָאָרֶץ.

וְאִשֶׁר עַל כֵּן עַל דְּרַךְ הַמוֹסֵר יֵאָמֵר שְׁכַשְׁם שְׂאִמְרוּ שְׁלֹא יִהְיֶה דִּיבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבַּת כְּדִיבּוּרְךָ שֶׁל חוּל (שַׁבַּת קִיג עַמ'ב') כֵּן הוּא לְגַבֵּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא בְּבַחֲיִנַת נִשְׁמָה יִתִּירָה שֶׁל שַׁבַּת, שְׁלֹא יִהְיֶה דִּיבּוּרְךָ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּדִיבּוּרְךָ בְּשֶׂאֵר הָאֲרָצוֹת, וּכְפִירוּשׁ רַש"י לֹא יִחַל דְּבָרְךָ, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה דְּבָרֵינוּ חוּלִין וְיִשׁ לְהַתְּכוֹנֵן לְכַד דּוּקָא בַּפְּאֲתֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁקְדוּשָׁתָהּ לְמַעַלְמָה שֶׁל כָּל הָאֲרָצוֹת. וּכְמוּבָא בְּתִיקוּנֵי הַזּוּהַר תְּקוּנָא חֲמִישָׁאָה [תִּיקוּן כ"ו] דָּף קַמָּא ע"ב וּכְפִי שְׁנַאֲמָר שֶׁל נְעֻלֵיךָ מְעַל רַגְלֵיךָ פִּי הַמְּקוֹם אֲשֶׁר עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת קִדְשׁ הוּא (שְׁמוֹת ג, ח), וְלֹא תִטְמֵא אֶת אֲדַמַּתְךָ (דְּבָרִים כֹּא, כג), שְׁנַשְׁמָה יִתִּירָה הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁלִמְעֵלָה, אֲדַמַּת קִדְשׁ, שְׁנַאֲמָר בָּהּ קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוֹן"ה (יִרְמִיָּהוּ ב, ג).

ל הַרְבַּע עֲמָרָם אִיזוֹנְשֵׁטִיין נִר'ו' וְשִׁמְעַת אָבִיָּה אֶת-נְדָרָהּ וְאֶסְרָהּ אֲשֶׁר אֶסְרָהּ עַל-נִפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיָּה וְקָמוּ כָּל-נְדָרֶיהָ וְכָל-אֶסְרָהּ אֲשֶׁר-אֶסְרָהּ עַל-נִפְשָׁהּ יָקוּם: וְשִׁמְעַת אִשָּׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הִנְיָא אֲתָהּ וְקָמוּ כָּל-נְדָרֶיהָ וְכָל-אֶסְרָהּ אֲשֶׁר-אֶסְרָהּ עַל-נִפְשָׁהּ יָקוּם:

בְּשֵׁנֵי פְּסוּקִים אֵלֶּה, יֵשׁ טַעַם יִזְקָף בִּיּוֹקְמוּ כָּל נְדָרֶיהָ, וְאִי"כ יוֹצֵא שִׁיּוּבֵל אֶסְרָהּ אֲשֶׁר אֶסְרָהּ עַל נִפְשָׁהּ אִינוּ מְחוּבְרֵי לִיּוֹקְמוּ כָּל נְדָרֶיהָ אֵלֹא לִיּוֹקְמוּ שְׁבִסוּף הַפְּסוּקָה. וְלִפִּי זֶה יֵשׁ כְּאֵן בְּכָל פְּסוּקֵי שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת הַקְּמָה: אֶחָד מוֹסֵב עַל הַנְּדָרִים, וְהַשְּׁנִי עַל הָאֶסְרִים.

וְאִילוֹ בְּפְּסוּקֵי ח כְּתוּב: וְשִׁמְעַת אִשָּׁה בְּיוֹם שִׁמְעָהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאֶסְרָהּ אֲשֶׁר-אֶסְרָהּ עַל-נִפְשָׁהּ יָקוּם: יֵשׁ טַעַם יִרְבִּיעִי בִּיּוֹקְמוּ נְדָרֶיהָ, וְאִי"כ יוֹצֵא שִׁיּוּבֵל אֶסְרָהּ אֲשֶׁר אֶסְרָהּ עַל נִפְשָׁהּ מְחוּבְרֵי עִם יוֹקְמוּ נְדָרֶיהָ. וְבִיָּאֵר בִּיחֶץ שְׁנוֹן¹² שֶׁלֹּכֵן כְּתוּב בְּסוּף הַפְּסוּקָה יִקְמוּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים, כִּי זֶה מוֹסֵב בֵּין עַל הַנְּדָרִים וּבֵין עַל הָאֶסְרִים¹³.

וְדָבָר זֶה לְכַאוּרָה תְּמוּהָ, לְמָה בְּפְּסוּקָה זֶה כְּתוּב פְּעַמִּים אֶת עֲנִין הַקְּמַת הַנְּדָרִים וְהָאֶסְרִים, שֶׁהֵרִי בֵּין יוֹקְמוּ שְׁבִתְחִילָה מוֹסֵב גַּם עַל הַנְּדָרִים וְגַם עַל הָאֶסְרִים, וְכֵן יִקְמוּ שְׁבִסוּף הַפְּסוּקָה מוֹסֵב עַל שְׁנֵיהֶם.

וְלְכַאוּרָה זֶה הַסִּיבָה שֶׁדְּרָשׁוּ בְּסִיפְרֵי מֵהַכְּפִילוֹת שֶׁל לִשׁוֹן הַהַקְּמָה, שִׁישׁ שְׁנֵי אִפְשָׁרוּיּוֹת שֶׁל הַקְּמַת הַנְּדָר, יֵשׁ עִי שְׁתִּיקָה בְּיוֹם שִׁמְעוּ, וְיֵשׁ אִפְשָׁרוֹת שְׂאוּמֵר לָהּ שֶׁהוּא מְקִים אֶת הַנְּדָר – וְאִז אִינוּ יִכּוֹל לְהַפֵּר אִפִּילוֹ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם.

וְאִף שְׁבִסִּיפְרֵי מוֹפִיעָה הַדְּרָשָׁה הַנִּלְגָּם גַּם בְּפְּסוּקִים ה' ו-יב, לְכַאוּרָה שֶׁם אִינוּ דְּרָשָׁה גְּמוּרָה, כִּיּוֹן שֶׁשֶׁם אֵין יִיתוֹר, וְכִמוּ שְׁנַתְּבָאֵר, אֵלֹא עֵיקַר הַלִּימוּד הוּא מְכַאוּן, וְמָה שְׁכַתְּבוּ אֶת הַדְּרָשָׁה הַזֹּאת בְּפְּסוּקִים הָהֵם, זֶה רַק כְּאִסְמַכְתָּא.

וְגַם לוֹלָא דְּבָרֵינוּ צ"ל כֵּן. שֶׁהֵרִי אִם נִאמְרָ שְׁזֵה דְּרָשָׁה גְּמוּרָה, קִשָּׁה לְמָה הוֹצַרְכוּ לְזֵה גִי פְּסוּקִים, וּבְהַכְרַח שְׁזֵה רַק אִסְמַכְתָּא.

¹² שֶׁל יִדְיָנוּ אֵלִיהוּא נִר'ו'.

¹³ אִפְשָׁר לְנַקֵּד גַּם אֶסְרִים חִירָק וְדַגֵּשׁ.

{יג} ואם-הפר' יפר אתם | אישה ביום שמעו כל-מוצא שפתיה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום אישה הפרם וי' יסלח-לה:

אם נפרש שיאישה הפרסי הוא טעם למה הנדר מופר, היה ראוי לצרפו עם ילא יקום, ולא להפסיק באתנחתא בילא יקום, ולצרפו עם יוהשם יסלח להי. והנה בנוזר כג. ובקידושין פא: אמרו שיוהשם יסלח להי שבפסוק זה, מדובר באשה שהפר לה בעלה, והיא לא ידעה, שהיא צריכה כפרה וסליחה. וי"ל שהסיבה שדרשו כן דוקא מפסוק זה, ולא מפסוקים: ו-ט, אף שגם שם כתוב יוהשם יסלח להי, היינו משום שכאן מבואר מפסוק הטעמים, שכוונת הכתוב לומר שאע"פ שאישה הפרס, היא צריכה סליחה. ואף שבסיפרי דרשו כן גם בפסוק ו, ובפסוק ט, לכאורה צ"ל שזה אסמכתא. [ובפשטות י"ל שהסליחה היא על מה שעברה על נדרה קודם ההפרה].

וגם לולא דברינו צ"ל כן. שאם לא נאמר כן, קשה למה הוצרכו גי פסוקים לאותו ענין. ואף שגם בפסוק ו כתוב יוהשם יסלח להי כי הניא אביה אותהי. נראה שהטעם שדרשו את זה רק כאן, היינו משום ששם י"ל שיכי הניא אביה אותהי הוא טעם על זה שהנדר לא יקום, ולא על הסליחה. ורק כאן מבואר מפסוק הטעמים שיוהשם יסלח להי מדובר על חטא שחטאה אחר שהפר לה.

א"ה. מהענין להוסיף שבפשוטו של מקרא וי' יסלח להי, בא להרגיע את האשה או את הבת שאין לה להתיירא ממה שהיא לא מקיימת את הנדר, אע"פ שאין כאן חטא.

ליקוטי שיחות האדמו"ר מחב"ד ז"ל

מה אשם הכהן הגדול?

בפרשתנו (מסעי לה. כה) נאמר דין רוצח בשגגה: **וְהָשִׁיבוּ אֹתוֹ . . . אֶל עִיר מְקַלְטוֹ . . . וְיָשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל.**

מפרש רש"י (בפירושו השני): **"לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו". מסבירים מפרשי רש"י¹⁴: שהכהן הגדול נענש על שלא התפלל.**

ולכאורה תמוה: היכן מרומז בפסוק **"וְיָשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל"** שיש כאן עונש לכהן גדול? מה העונש שלו בזה שהרוצח צריך לישב עד מותו?

בשפתי חכמים מפרש: שבזה שנאמר **"עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל"** מבשר לך הכתוב שהרוצח יאריך ימים אחר כהן גדול לפי שכה"ג ימות מהרה, כלומר: בגלל שלא התפלל – אכן ימות מוקדם יותר.

– אבל לכאורה פירושו צע"ג כי בפשוטו של מקרא אין משמעות שהרוצח יאריך ימים אחרי כה"ג, רק חיוב על הרוצח לשבת עד מיתת הכה"ג, ואדרבה – פשטות כוונת הכתוב היא להדגיש אורך ישיבתו של הרוצח בעיד מקלטו!

בלבוש האורה: (ראה גם גו"א, חידושי ופי' מהר"ק (על פרש"י), מלאכת הקודש, ועוד.) **מפרש:** שבגלל שהכה"ג לא התפלל כראוי – חייבה התורה את הרוצח לישב עד מיתת הכה"ג, כדי שאז יתפלל הוא על מיתת הכהן גדול ותתקבל תפילתו וכך יקבל הכהן הגדול את עונשו וימות.

– אבל לכאורה דוחק גדול לפרש כן בלשון רש"י, שלא הזכיר (אפילו ברמז) שהרוצח יתפלל על מיתת הכהן הגדול, וגם תוכן הפירוש – שהטעם שהתורה אמרה **"עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל"** הוא כדי שהרוצחים יתפללו למיתתו של כה"ג – תמוה מאוד, ובלשון הגור-אריה: **"אין אלו דרכי התורה האמיתית"**¹⁵. וי"ל ההסברה הזו:

¹⁴ שפתי חכמים כאן. לבוש האורה ומפרשים שבהערה הבאה. **א"ה.** כאן מפרשי רש"י דנים בדברי חז"ל שרש"י מביא, הדיון הוא בדברי חז"ל ולא בלשונו של רש"י.

¹⁵ וגם להדיעה הב' בגמ' מכות יא, א ש"אמותיהן של כהנים צריכות להתפלל עליהם שלא ימותו" (הא לא מצלו – מייתי) – מ"מ לא נאמר שזהו הטעם למ"ש בתורה **"וְיָשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל"**.

רש"י בא לבאר כאן את עומק הקשר בין הרוצח בשגגה למיתת הכהן גדול: ישיבת הרוצח בעיר מקלט באה כעונש וכפרה על חטא, כתחליף לעונש המוות לרוצח בזדון בתחילת הפרשה (ולכן עזיבת עיר המקלט כרוכה בעונש מוות, שהוא העונש המקורי המוטל על רוצח). והרי רש"י כבר כתב לעיל (חוקת כ, א) ש"מיתת צדיקים מכפרת". וזהו מה שהכתוב אומר כאן: שמתי נשלמת כפרתו של הרוצח – ע"י מיתת צדיקים; מיתתו של כהן גדול המכפרת, ולכן אסור לו לצאת עד מיתתו. אבל אם כן קשה לרש"י [א"ה, לחז"ל שהוא מביא את זכריהם]: למה דווקא מיתת כהן גדול, יש עוד צדיקים? – על כך הוא מוסיף: "שהיה לו לכה"ג להתפלל כו", כלומר – הכהן גדול יש בכוחו להקרין קדושה כזו על דורו שלא תהיה בכלל אפשרות למעשים כאלה, ומכיוון שאידע מעשה זה בחי"ו – הדבר תלוי במידה מסויימת בו. לכן קבע הקב"ה שדווקא מיתת הכה"ג תכפר על מעשה הרוצח.

מכאן נמצאנו למדים הוראה נפלאה באהבת ישראל: כהן גדול הוא הדרגא הנעלית ביותר בעם ישראל¹⁶, ומכה נפש בשגגה הוא הדרגא הפחותה ביותר בעם ישראל (מאלה הנשארים בחיים, משא"כ רוצח במזיד וכי"ב) ולכן רק בו מצינו עונש גלות (ששקול כמעט בצער מיתה – חינוך מיצוה תי). ומלמדנו הכתוב – שגם הם תלויים זה בזה, כי עניינו של הכהן גדול הוא (כמו שמצינו באהרן כהן גדול) שהוא "אוהב (אפילו) את הבריות". ולכן הכהן גדול (וצדיקי כל הדורות) מכניס את עצמו ומתפלל אפילו בטובת אנשים כאלה שצריכים להתפלל עליהם שלא תארע תקלה על ידם לישראל – ותפלתו מתקבלת שיהיה אך טוב וחסד לישראל, תמיד כל הימים. **א"ה**, לא נתבאר לי כל-כך, וכי חסרים כל מיני בני אדם (אם אפשר לכנותם כך), אשר נאמר בהם 'מורידין' פל' בַּאֲתָה לֹא יִשׁוּבוֹן (משלי ב, יט) וכד', ופחותים בהרבה מרוצח בשוגג? וברוצח בשוגג גופא, חלקם קרובים למזיד ועיר המקלט אינה מגינה עליהם. אבל נכון שעל חלקם מתפללים בברכת המינים שיאבדו ויכרתו!

תָּן לְחֶכְמָם וְיִחְכְּמוּ עִיר

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

ברשת: info@maanelashon.org

☺ יבוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺

¹⁶ ועם זאת ממזר תלמיד חכמים קודם לכהן גדול עם הארץ!!